

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
The Journal of International Social Sciences

Cilt: 29, Sayı: 2, Sayfa: 259-276, TEMMUZ – 2019

Makale Gönderme Tarihi: 18.04.2019 **Kabul Tarihi:** 30.06.2019

DEVLET EYLEMİ OLARAK KAMU POLİTİKALARI: AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM SÜRECİNDE TÜRKİYE’NİN EĞİTİM POLİTİKASI

Public Policies as State Action: Turkey's Education Policy in the European Union Harmonization Process

Murat AYGEN¹

ÖZ

Bu çalışmada Avrupa Birliği’ne aday ülke konumunda olan Türkiye’nin eğitim politikasının birlik ülkelerinin politikaları ile uyumlu hale getirmek için başta yaşam boyu eğitim olmak üzere yaptığı uygulamalar incelenecektir.

20.yüzyılda ortaya çıkan, Türkiye’de 2000’li yıllardan itibaren ilgi görmeye başlayan ve kamu yönetiminin temel unsurlarından olan kamu politikaları, 1980’lerden itibaren kamu yönetimindeki geleneksel yönetim anlayışının yerini yeni kamu yönetiminin alması ile birlikte yaşanan değişim sürecinden etkilenmiştir. Türk kamu kesimi içinde, eğitim hem istihdam yaratma gücü hem de ilgili olduğu kesimler bakımından diğer sektörlerden geniş ve uzun süreli etkisi olan bir hizmet alanıdır. Türkiye’nin eğitim politikaları ve bu politikalar doğrultusunda uygulanan eğitim sistemin günümüz gereksinimlerine yanıt vermede yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu nedenle toplumsal dinamizmin sürdürülmesi giderek zorlaşmaktadır. Türkiye’nin ulusal eğitim politikasındaki eğitime erişimin belli kesimlerin için halen daha sorun olması, mesleki eğitim konusunda yaşanan sorunlar, eğitimin vermiş olduğu yeteneklerin günümüz gereksinimleri karşısında yetersiz kalması, eğitim için yeteri kadar kamusal kaynakların ayrılmaması, eğitim hakkı ve sosyal devlet anlayışının bir kenara bırakılarak özelleştirme yoluna gidilmesi vb. nedenlerden dolayı nitelikli insan gücünün yetiştirilememesi ile karşı karşıya kalınmıştır. Türkiye’nin eğitim politikalarında son yirmi yıldır devam eden bir dönüşüm yaşanmaktadır. Türkiye’nin eğitim politikasındaki sorunlar nedeniyle ilk dönüşümler 1990’lı yıllarda Dünya Bankası’nın talepleri doğrultusunda oluşurken, 2000’li yıllardan itibaren dönüşümün temel ekseninde Avrupa Birliği olmuştur.

Çalışmanın amacı Türkiye’nin ulusal eğitim politikasını ve sorunlarını ortaya koyarak, Avrupa Birliği üyelik sürecinde politikadaki değişimleri açıklamak ve küresel eğitim standartlarına ulaşmak için yapılması gerekenleri açıklamaktır.

Çalışmada, Türkiye’nin eğitim politikasındaki sorunları ortaya koyarak, Avrupa Birliği’ne uyum sürecindeki değişimleri ile küresel eğitim standartları için yapılması gerekenleri birlikte ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Kamu Politikası, Eğitim, Eğitim Politikaları, Avrupa Birliği, Yaşam Boyu Eğitim*

ABSTRACT

These applications work in his lifetime, particularly in education to make it compatible with European Union policy of unity candidate countries are in the position of Turkey's education policies were examined.

Emerg ed in the 20th century, it began to attract interest since the 2000s, and public policies that are the basic elements of public administration in Turkey, public administration from the 1980s that has influenced the transformation process in conjunction replaces the traditional management approach with the import of new public management. Within the Turkish public sector, education is a service area that has a wide and long-lasting impact on other sectors in terms of both the power to create employment and the segments to which it

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Fırat Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ELAZIĞ, e-posta: maygen@firat.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4021-9675>

relates. Turkey's education policies and shows that this policy is applied in the direction of the education system to respond to today's needs in inadequate. For this reason, maintaining our social dynamism is becoming increasingly difficult. Turkey to be still more problems for certain groups access to education in the national education policy, the problems experienced in vocational training, the inadequacy of the present-day requirements of the abilities he has given to education, the separation of public resources enough for training, customization, leaving aside the right to education and social state going to the road etc. because of the reasons that qualified human power can not be raised. Turkey's education policies in the last twenty years there has been a transformation in progress. Due to the problems in Turkey's education policies that formed the initial conversion at the request of the World Bank in the 1990s, since the 2000s has been the European Union's fundamental axis transformation.

The aim of the study by putting forward the national education policy and issues Turkey is to explain the changes in the policies of the European Union membership process and describe what should be done to achieve the global standards of education.

The study, by putting forward the problems in Turkey's education policies, the European Union needs to be done to adapt to changes in processes with global education standards are dealt with together.

Key Words: *Public Policy, Education, Education Policies, European Union, Lifelong Education*

1.GİRİŞ

20 yüzyıldan itibaren dünya genelinde yaşanan bilimsel ve teknolojik alandaki gelişmelerle birlikte toplumların ihtiyaç duyduğu gereksinimler farklılaşmış ve bu gereksinimlerinin karşılanması amacıyla sürekli olarak kendisini yenilemek zorunda olan, yeni bilgiler edinmeye amaçlayan yaşam tarzının hedeflendiği bir toplum biçimi ortaya çıkmıştır. 20. yüzyılda dünyayı etkisi altına alan küreselleşme sürecinde, Avrupa Birliği ön plana çıkan ulusüstü bir kurum olarak nitelendirilmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında öncelikle ekonomik alanda birlikteliğin sağlanması amacıyla kurulan Avrupa Birliği, günümüzde sosyal, kültürel, siyasi ve eğitim boyutlarını da kapsayan çok yönlü bir birlik haline gelmiştir.

Bireyin en temel haklarından biri olan eğitim, insanı sosyalleştirme, yetenekleri yönünde rehberlik etme ve onu geliştirme fonksiyonlarını üstlenmektedir. AB'nin ilk kuruluş dönemlerinde, sadece çalışanların eğitimine vurgu yapılmış, ancak zamanla eğitimde işbirliğinin oluşturulması için ülkelerin ulusal eğitim politikalarıyla AB uygulamalarının uyumlaştırılması yönünde çalışmalar yapılmıştır. AB eğitim politikaları, son 25 yıl içerisinde **yaşam boyu eğitim ve mesleki eğitim** üzerinde yoğunlaşmıştır. AB, ekonomi, siyasi, kültürel alanlarda olduğu gibi eğitimde de küresel standartlara ulaşmayı hedefleyerek, bu hedeflerini Lizbon Stratejileri ile somutlaştırmıştır.

Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyelik girişimleri 1960'lı yıllardan itibaren başlamış, 2000'li yıllarda hız kazanarak 3 Ekim 2005 yılında tam üyelik müzakereleri başlamıştır. Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyelik sürecinde toplumsal sistemlerini Avrupa Birliği normlarına uygun hale getirilmesi amacıyla öncelikle eğitim sistemindeki niteliğin ve kalitenin artırılması yönünde iyileştirme çalışmalarının yapılmaya başlandığı görülmektedir. 1992 yılında yapılan Maastricht Anlaşması ile kurulan Avrupa Birliği'nin temel amacı, ekonomik, toplumsal ve kültürel alanda ülkeler arasında ortaklıkların kurulması ile halkın yaşam standartlarının yükseltilmesidir. 1993 yılında yapılan Kopenhag Zirvesi ile Türkiye'nin Avrupa Birliği uyumu için eğitim alanında çeşitli iyileştirmelerin gerçekleştirilebilme amacıyla girişimlerin yapıldığı belirtilmiştir. Türkiye'nin AB'ne üyelik süreci içerisinde, AB üye olan diğer ülkeler gibi eğitim politikalarının küresel standartlara ulaşması için, birlik tarafından benimsenen ilkeleri uygulama yoluna gitmiştir. 2007 yılında hazırlanan **Lizbon Stratejisi** doğrultusunda eğitim politikalarını oluşturmaya başlayarak, klasik eğitim modelinden sıyrılıp modern eğitim modeline geçiş yapmıştır. AB ile müzakere kapsamında birçok proje hayata geçirilmesine rağmen AB'nin ulus devlet anlayışı ile çelişen beklentileri, altyapıdan kaynaklanan sorunlar, mali ve fiziksel yetersizlikler gibi birçok sorun yer almaktadır.

2. KAMU POLİTİKASI VE ÖZELLİKLERİ

Politika sözcüğü genel olarak iki farklı şekilde ifade edilmektedir. İlk olarak İngilizce 'deki "Politics" sözcüğünün karşılığı olan "politika" siyaset yapma anlamını taşımaktadır. İkinci olarak İngilizce 'deki "Policy" sözcüğünün karşılığı olan "politika" belli amaçlar doğrultusunda izlenen yol, yöntem, program olarak tanımlanmaktadır (Çevik,2003:141-142). Son tanımlamadan yola çıkarak politika kavramının en somut örnekleri olarak enerji politikası eğitim politikası sağlık politikası, vb. verilebilmektedir. Kamu politikasının, kamu yönetimi literatüründe birden fazla tanımı bulunmakta olup farklı araştırmacılar farklı bakış açılarıyla tanımlamalar ortaya koymuştur. Bu nedenle kamu politikası kavramını tek bir tanımla ortaya koymak mümkün değildir.

Kamu politikası ilk kez 1960'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde kavramsallaştırmaya başlanmış ve toplumsal ihtiyaçların daha etkili, daha dinamik bir biçimde karşılayan kamu hizmetini sağlanması amacıyla yönetim tarafından desteklendiği görülmüştür. Genel olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde ki tanımlanmasında yola çıkarak kamu politikalarının ülkedeki değişen süreçlerinden etkilenecek gerçekleştirilen devlet eylemleri olarak ifade edilmektedir (Belyaeva, 2012: 126). Akdoğan (2011: 75), kamu politikasını, devlet otoritesinin egemen olduğu herhangi bir alanda yetki sahibi kamu görevlisi veya kamu kurumu tarafından gerçekleştirilen eylemler olarak tanımlamaktadır. Böyle bir tanım doğrultusunda bakanlar kurulu kararı ile yürürlüğe konulan ve ülkenin tüm vatandaşlarını etkileyen küçük bir vergi indirimi gibi bir eylem veya herhangi bir köydeki ihtiyar heyeti ve muhtarın birlikte aldığı kararlar doğrultusunda gerçekleştirdikleri eylemler kamu politikası olarak görülmektedir. Dye (1982: 2), kamu politikasını , " kamu yönetimlerinin ya da hükümetlerinin yapmayı ya da yapmamayı seçtikleri şeyler" olarak tanımlamaktadır. Dye, kamu politikasını sadece kamu yönetimi tarafından icra edilen faaliyetler eylemler ile sınırlandırmamakta, aynı zamanda idarenin yapmadığı veya yapmak istemediği eylemlerinde kamu politikası olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Dolayısıyla kamu politikasının herhangi bir toplumsal sorun karşısında çözüm olarak sunulan bir faaliyet veya eylemsiz kalma olarak değerlendirmek mümkündür.

Anderson (1994: 6-8) kamu politikasının özelliklerini şöyle sıralamıştır:

1. Kamu politikaları, toplumsal sorunlara yönelik olarak gerçekleştirilen çözüm eylemleridir. Kamu politikasından her zaman çözüm almazsa bile belirli eylemlere yönelik olarak üretilen ve belli sonuçlar üretebilme amacı doğrultusunda hazırlanmaktadır.

2. Kamu politikasının oluşum sürecinde vatandaşların, baskı ve çıkar gruplarının temsilcilerinin, kamu görevlilerinin, kamu kuruluşları hem de kamu görevlileri karşısında politika talebinde bulunmaları sonucu kamu yönetimi tarafından verilen eylem veya eylemsizlik kararları olarak nitelendirilmektedir

3. Kamu politikalarına verilen cevaplar hem olumlu hem olumsuz olabilmektedir. Yani kamu yönetimi toplumsal sorun karşısında çözüm için eylemler üretirken o sorun karşısında zaman zaman eylemsizlik olabilmektedir.

4. Toplumsal sorunların çözümüne yönelik olarak üretilen kamu politikaları kapsamında gerçekleştirilen eylemler yasaya dayandırılmaktadır. Böylece yaptırım gücü taşınması sebebiyle bağlayıcı nitelik göstermektedir.

Kamu politikası, kamu yönetimi tarafından alınan tüm kararları içeren bir kavram olarak nitelendirilirken, uluslararası politika, sağlık politikası, eğitim politikası, ekonomi politikası, sosyal politika gibi kavramlar kamu politikasının birer alt dalı olarak ifade edilmektedir. Günümüz dünyasında artık neredeyse her alanda kamu politikalarının bir türlü ile etkileşim içerisinde olmakta ve onlar tarafından yönetilen bir dünyada yaşamak durumundayız.

Kamu politikalarını, bir toplumun geleceğine yön verici nitelikteki eylemler olarak değerlendirmek mümkündür. Kamu politikasının tanımından yola çıkarak oluşum sürecinde devlet dışında farklı aktörlerin de yer aldığı söylenebilir. Toplum yaşamında bu denli büyük bir etkiye sahip olan kamu politikalarının oluşum sürecinde ve toplum hayatını etkileyen kararların alınmasında, devlet tüzel kişiliği içerisinde yer alan aktörler olarak yasama, yürütme, yargı ve

bürokratlar yazarlar tarafından **resmi aktörler** olarak değerlendirilmekte, siyasi partiler, uluslararası kuruluşlar, sivil toplum örgütleri, vatandaşlar, medya, baskı ve çıkar grupları, düşünce kuruluşları gibi aktörler ise **gayriresmi aktörler** olarak ifade edilmektedir (Yıldız ve Sobacı, 2013: 19). Gayriresmi aktörler içerisinde nitelendirilen, hükümetler arası veya hükümet dışı, tek veya çok taraflı olan birleşik veya küresel nitelikte olan uluslararası kuruluşlar, ilgili oldukları alanlara göre yönetim tarafından üretilen kamu politikalarına etkilemektedir. Uluslararası arenada *Avrupa Birliği*, *Dünya bankası*, *Uluslararası Para Fonu*, *Dünya Ticaret Örgütü*, *Dünya Sağlık Örgütü* ve *Greenpeace* gibi uluslararası örgütler hem de küresel kamu politikalarının oluşturulmasında etkili olan aktörlerdir. Son yıllarda ekonomik açıdan kriz içerisinde olan ülkelere para yardımında bulunan IMF (Uluslararası Para fonu) ile Dünya Bankası ülkelerin ekonomilerine doğrudan etki ederek, ülkelere çözüm ekonomik önlemleri veya finansal icraatları ülke yönetimlerini bildirerek, önerilerin uygulanması amacıyla öngörülen yasal düzenlemelerin çıkarılması ve uygulanması yönünde taleplerde bulunmaktadır (Yıldız,2011:6).

Türkiye'nin 1960'lı yıllardan itibaren başlayan Avrupa Birliğine üyelik süreci boyunca gerçekleştirilen müzakereler doğrultusunda sosyal, ekonomik, kültürel, sağlık, enerji ve eğitim politikası gibi alanlarda çalışma yapıldığı ve bu çalışmalar kapsamında yürütülen politikaların kalitesinin değiştiği görülmektedir. Bu nedenle, Avrupa Birliği Türkiye için uluslararası kuruluş niteliğinde olan ve kamu politikasını yönlendiren aktörlerin verilebilecek en iyi örnekler arasında sayılmaktadır.

3.KAMU POLİTİKASI ÖRNEĞİ: EĞİTİM POLİTİKASI

Eğitim, bireyin kendi yaşantıları aracılığı ile davranışlarında değişikliğin yaşandığı süreçtir (Tyler, 1988: 11). Fidan (1985: 4), eğitimi, insanların belli amaçlar doğrultusunda yetiştirilmesi olarak tanımlamaktadır. Demirel ve Kaya (2002:5) ise, eğitimi tanımlarken, bireyin içinde yaşadığı toplumda uygulama değeri taşıyan, yetenek, yöneliş ve davranış örüntülerini edindiği süreç olarak ifade etmektedir.

Eğitim çok yönlü bir girişim özelliği taşımasından dolayı eğitim örgütleri çeşitlilik göstermektedir. Bu nedenle farklı grupların gereksinimlerini karşılayan politikaların üretilmesi gerekmektedir. Eğitim en önemli özelliği, üzerinde durduğu temel unsurun, ham maddesinin toplumdan gelen ve yine topluma giden insan oluşudur. Dolayısıyla eğitimde birey boyutu her zaman kurum boyutundan daha büyük bir önem taşımaktadır (Bursalıoğlu,1987: 96-100).

Eğitim politikası, eğitim örgütleri veya kurumları tarafından, alınan kararlara ve uygulanan eylemlere yön verici nitelikteki ilkeler olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca eğitim politikası, eğitim ile ilgili olan işlerin yürütülmesi amacıyla alınan kararları ifade etmektedir (Bursalıoğlu,1987: 45). Eğitim politikası, kısaca en temel politikalardan uygulanabilir politikaların kadar olan birçok etkinliği kapsamaktadır. Eğitim politikalarının oluşumunda yer alan aktörler arasında, iletişimin sürekliliği oldukça önemlidir. Bu iletişim sürecinde, politika kapsamında kararların alınmasından uygulanma aşamasına kadar tüm aktörleri kapsmalıdır. Aksi durumda, politika uygulayıcılarının ikna edilememesi durumunda sistemsel açıdan sıkıntılar yaşanacaktır. Eğitim sisteminin vazgeçilmez unsurları arasında bilimsellik, açıklık, şeffaflık, tutarlılık ve süreklilik ilkeleri doğrultusunda politikaların hazırlanması gerekmektedir. Eğitim politikaları hazırlanırken, uzmanlar tarafından amaç çözümlenmeleri yapılmalıdır. Türkiye'de MEB, uzun yıllardan beri devam eden merkeziyetçi geleneğini devam ettirmektedir. Her şeyi kendisi tarafından yapılması gerektiğini savunan MEB, personellerinin yönetim sorumluluğunu üstlenecek yetenekte olmamaları, uzman kadro eksikliğinin fazla olması nedeniyle istikrarlı politikalar üretememektedir (OECD,1990:63).

Eğitim politikalarının oluşturulması sürecinde, eğitim kurumları bu süreçte yere alan tek aktör değildir. Hem toplumsal ve ekonomik hem de politik bir girişim olarak nitelendirilen eğitim, çıkar gruplarının istekleri doğrultusunda yön almaktadır. Günümüzde, istikrarlı- sürekliliği olan bir eğitim politikasının olmadığı konusunda fikir birliği mevcuttur. Bu durum, bazen değişen hükümetler, bazen de aynı hükümet döneminde farklı eğitim bakanlarının farklı eğitim politikalarının

izlenmesiyle ifade edilmektedir. Bazı yazarlar ise, ülkemizde iyi bir eğitim politikasının bulunduğunu, ancak bu politikaların uygulanma biçiminde sıkıntı olduğunu ifade etmektedir.

4. AB OLUŞUMU VE TÜRKİYE’NİN ÜYELİK SÜRECİ

Avrupa Birliği’nin kurulmasında İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa’nın bir enkaz alanına dönüşmesi nedeniyle ülkelerin yeni bir ekonomik ve siyasi bir model arayışı içerisinde olmaları etkili olmuştur (Gültekin ve Alagün, 2006: 145-170). Öncelikle Avrupa Kömür Çelik Topluluğu’nun kurulması ile Avrupa’da kalıcı barışın sağlanması amacıyla bir araya gelen ülkeler ortak ekonomik ve politik çıkarlar doğrultusunda hareket etmiştir (Europa,2010).1951 yılında başta Belçika, Federal Almanya Cumhuriyeti, İtalya, Fransa, Hollanda ve Lüksemburg’un bir araya gelmesiyle oluşturulan siyasi ve ekonomik bir birlik olarak nitelendirilen *Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)* ve *Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET)* kurulmuştur. 1967 yılında ise Brüksel Antlaşması’nın imzalanmasıyla *Avrupa Kömür Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi topluluğu “Avrupa Topluluğu”* çatısı altında birleşmiştir. 1973 yılında; Danimarka, İrlanda, Birleşik Krallık, 1981 yılında Yunanistan ve 1986 yılında ise Portekiz ve İspanya bu topluluğa katılan ülkeler olmuştur. Sovyetler Birliği’nin 1991 yılında dağılması ile birlikte Avrupa Konseyi tarafından **“Avrupa Birliği Anlaşması (Maastricht Anlaşması)** imzalanarak, 1993 yılında yürürlüğe girmiştir. Temel amacı, ortak bir pazarın oluşturulması, Avrupa Birliğine üye olan ülkeler arasında toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi, ülkelerdeki hak ve özgürlükleri koruma ve pekiştirme olan bu anlaşma ile gelecekteki Avrupa’nın oluşturulması için temeller atılmıştır.1995 yılında; Birliğe, Avusturya Finlandiya ve İsveç, 2004 yılında; Kıbrıs Rum Kesimi, Polonya, Malta, Slovakya, Slovenya, Estonya, Macaristan, Litvanya, Letonya, Çek Cumhuriyeti, 2007 yılında; Roma ve Bulgaristan katılımıyla Avrupa Birliği giderek genişlemiştir.(Şadioğlu,2013:6).

1993 yılında *Kopenhag Zirvesi*’nin düzenlenmesiyle Avrupa Birliği’nin genişlemesi hızla devam etmiştir.1997 yılında düzenlenen *Lüksemburg Zirvesi* ile Avrupa Birliği’nin genişlemesine yönelik olarak sınırlı bir yaklaşım ortaya koyulmuştur. İlk dönemlerde Avrupa Birliği’ne muhafazakâr düşüncenin hâkim olması nedeniyle Birlik genişlemesinin temelde coğrafi, kültürel ve dinsel sınırlar doğrultusunda olmuştur. Böylece dışlayıcı bir tutum sergilenmiştir. 1999 yılında *Helsinki Zirvesi ile* dışlayıcı tutumdan sıyrılarak, Avrupa Birliği’nin sınırlarının coğrafi, kültürel, dinsel unsurlardan arındırılmaya başlandığı, tüm dünyayı kapsayacak şekilde ekonomik ve siyasi değerleri esas alan bir yaklaşımın sergilendiği görülmektedir (Şadioğlu,2013: 7).

25 Mart 1957 yılında *Roma Antlaşması’nın* imzalanmasıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu kurulmuş ve Türkiye 1959 yılında bu topluluğun bir parçası olmuştur. 12 Eylül 1963’de *Ankara Antlaşması’nın* imzalanmasıyla Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ortaklığa başlamıştır. Türkiye’deki 1980 yılında yaşanan darbe sonrasında Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasındaki ilişkiler gerilemeye başlamıştır. 1983 yılında seçimlerin yenilenmesi ile beraber Avrupa birliği ile Türkiye arasındaki ilişkilerin yeniden hız kazanmıştır. 14 Ekim 1987 yılında Türkiye Avrupa Birliği’ne tam üyelik için başvuruda bulunmuş, 1996 yılına gelindiğinde ise Türkiye Gümrük birliğine girmeye başarı bilmiştir (Şadioğlu,2013:8).

10-11 Aralık 1999’da yapılan Helsinki Zirvesi Türkiye ve AB ilişkileri açısından bir dönüm noktası olmaktadır. Helsinki Zirvesi ile Türkiye AB için resmi adaylık statüsü kazanmış, diğer aday ülkelerle eşit şart ve kriterler doğrultusunda değerlendirilmeye başlanmıştır. 2004 yılında yapılan Brüksel Zirvesi ile Türkiye’nin Kopenhag Zirvesi’nde belirlenen siyasi kriterleri taşıdığı kabul edilmiştir. 20 Ekim 2005 yılından itibaren ise, Türkiye’nin katılım müzakereleri başlamış ve hemen ardından **“ Bilim ve Araştırma Faslı”**na yönelik olarak toplantı düzenlenerek tarama süreci başlatılmıştır.

5.AB EĞİTİM BOYUTU

Avrupa Birliği eğitim politikaları, “ eğitim alanında İşbirliği ve uyum sağlanmasına yönelik olarak Avrupa Konseyi ve Avrupa Komisyonu gibi kurumlar tarafından alınan kararlara dayanan temel yönelimler” tanımlanmaktadır (Sağlam vd, 2011:91). Avrupa Birliği eğitim politikaları, temel eğitimden yaşam boyu öğrenmeye kadar gerçekleştirilen tüm işbirliği alanlarında ulusal ve yerel düzeyde eğitim ile ilgili bütün kişi ve kurumları kapsayan, çok yönlü politikalar olarak nitelendirilmektedir. Avrupa Birliği, üye ülkelere arasında eğitim politikaları konusunda herhangi bir yaptırım uygulamamakla birlikte, üye ülkelerin sosyal ve ekonomik yapılarını dikkate alarak eğitim sistemlerini kurmaları konusunda serbestlik tanımakta ve herhangi bir model uygulanmak zorunluluğu içerisinde bırakmamaktadır. Avrupa Birliği üye ülkeler arasında tek bir eğitim sistemi oluşturmaktan ziyade üye ülkelerin eğitim sistemlerini uyumlaştırma hedefi doğrultusunda hareket etmektedir. Avrupa Birliği öncülüğünde hazırlanan eğitim politikalarının temel hedefleri şunlardır (Sağlam vd,2011:91).

1. Avrupa Birliği iyi ülkeler arasındaki karşılıklı anlayış özendirmek ve yurttaşlarına Avrupalılık bilinci kazandırmak
2. Öğrenci ve öğretmenlere eğitimin tüm alanlarında etkin bir şekilde katılımını sağlamak
3. Eğitim sistemlerinden yararlanarak ulusal bölgesel yerel eğitimcilerin birlikteliğini, iletişimini ve işbirliği özendirmek
4. Avrupa ölçeğinde çok dilli ve çok kültürlü ortak bir yaşam alanı ve bu yaşam alanında ortak değerleri ve Avrupa vatandaşlığı bilincine sahip olan bireylerin yetiştirilmesini sağlamak

Avrupa Birliğine üye olan ülkeler arasında eğitim politikalarının yönlendirilmesi, eğitim sistemindeki kalitenin artırılması ve bilimsel çalışmaların daha yoğun bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için 27 Avrupa Birliği ülkeleri tarafından 2007 yılında hazırlanan, 2009 yılında ise uygulamaya konulan **Lizbon Antlaşması** ile eğitim ve öğretim alanında çok ciddi kararların alındığı görülmektedir ve bu kararlar şunlardır: “Eğitim ve öğretimin etkinliğinin artırılması, eğitim öğretim hayatında her bireyin eğitim materyallerine ulaşımın sağlanması, eğitim ve öğretim sistemi bütün dünyaya açılmasının sağlanması, eğitimcilerin ve öğrencileri günümüz koşullarına ve ileri seviye tekniklerinde hakim bir şekilde yetiştirilmesi, bilişim teknolojisine herkesin ulaşımın sağlanması, matematik fen bilimleri ve teknoloji alanında gelişimin sürekliliğinin sağlanması, finans ve insan kaynakları alanında verileri ve kaynakların etkin olarak kullanılması, eğitim ve bilim alanında Avrupa Birliği ülkeleri ortak hareket etmesi ve bilimsel araştırma ile bireylerin çalışmalarına eşlik etmesini sağlama, girişimcilik ruhunu sağlanması, yabancı dil eğitiminin sağlanması ve bu eğitimin gelişimine olanak verilmesi, yaşam boyu eğiticimin her bireye sağlanmış olması, eğitim alanında ülkeler ortak hareketlerinin sağlanması ve bu etkinliğin artırılması (Şadioğlu, 2013: 4-5).

Avrupa Birliği Anlaşmasınının 149. ve 150. maddeleri doğrultusunda Avrupa Birliğine üye ülkeler arasında işbirliğinin sağlanması ve buna yönelik uyumlaştırma programlarının bulunduğu görülmektedir. 1995 yılında uygulamaya konulan *Sokrates Programı* ile bu çalışmaların birçoğu hayat bulmuştur. Sokrates Programı kapsamında 8 eylem programı belirlenmiş ve ülkeler bu eylem planları doğrultusunda eğitim sistemlerine yönelik düzenlemeleri yapmıştır. Bu eylem programları şunlardır: Yükseköğrenim için “*Erasmus programı*”, örgün eğitim için “*Comenius Programı*” yaygın eğitim için “*Grundtvig Programı*”, Avrupa dilleri eğitimi için “*Lingua Programı*”, açık ve uzaktan eğitim için “*Minevra Programı*”, eğitim sistemleri ve politikaların izlenmesi ve bu alanlarda yeniliklerin uygulanması için “*Observation ve Innovation Programı*”, diğer Avrupa programları ile ortak hareket edilmesi ve eylemlere katılımın sağlanması için “*Joint Actions Programı*”, diğer eylem alanında yer almayan destek önlemlerinin hayata geçirilmesi için “*Accompanying Programı*” (Şadioğlu, 2013: 8).

Eğitim hayatının ilk basamağını oluşturan ilköğretim aşamasında, öğrencilere kazandırılacak olan bilgi ve beceriler diğer eğitim ve öğretim hayatlarında kazandırılacak bilgi ve beceriler için temel niteliği taşımaktadır Bu nedenle bu aşamada alınacak eğitimin nitelikli ve kaliteli olabilmesi

için Avrupa Birliği, bu alanda yürütülen çalışmalara öncelik verildiği görülmektedir (Şahin ve Sever, 65-85). Avrupa Birliği ortaöğretim aşamasında, ortak bir mesleki eğitim politikası, eğitim aşamasında en az iki yabancı dil öğretilmesi ve zorunlu eğitimin süresinin uzatılmasına önem vermektedir (Atabay, 2006: 131-132).

Avrupa Birliği etkisinde hazırlanan eğitim politikalarında, Avrupa Birliği'nin üye ülkeler arasındaki işbirliğini sağlayıcı bir görev üstlendiği ve gerekirse ülkelerdeki eğitim faaliyetlerini destekleyerek kalitenin ve niteliğin artırılması amacıyla gerekli çalışmaların yapılması katkıda bulunması gerektiği ve ülkelerin mesleki eğitim politikalarının uygulanmasına denetlemekle yükümlü kılındığı ifade edilmiştir. 1993 yılında Brüksel Zirvesi'nde dünyadaki işsizlik oranının giderek arttığı, ABD ve Japonya karşısında rekabet edebilirlik seviyesinin azaldığı vurgulanmıştır. Bu kapsamda “*Beyaz Kitap*” adı altında bir strateji metni hazırlanmıştır ve bu metinde mesleki eğitimin birliğe üye ülkeler ve adaylık sürecinde bulunan ülkeler tarafından ön planda tutulması gerektiği belirtilmiştir. Mesleki eğitim kapsamında özellikle Avrupa Birliği tarafından öngörülen “*Leonardo Da Vinci Programı*” ve “*Gençlik Programları*” doğrultusunda ülkelerin uygulamalara yönelmeleri gerektiği belirtilmiştir (Sağlam, 2011: 96).

Avrupa Birliği, eğitim sisteminin diğer aşamalarında olduğu gibi yükseköğretim aşamasında da üye ve aday durumunda olan ülkeler için gerekli yasal değişikliklerin yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu kapsamda atılan ilk adımlardan biri 1998 yılında kabul edilen “*Sorbonn Deklarasyonu*”dur. Bu bildirge ile uluslararası öğrenci, öğretmenler ve akademisyenler açısından ulusal ve uluslararası hareketliliğin ve işbirliklerinin artırılması, yabancı dil ve bilgi teknoloji olanaklarının geliştirilmesi hedeflenmektedir. Yükseköğretim kurumlarında hem lisans hem de lisansüstü eğitim programlarının bu bildirge doğrultusunda geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Eurdice, 2010a).

Sobornn Deklarasyonu'nun amaçlarının gerçekleştirilmesine yönelik olarak 1999 yılında Avrupa'da 31 ülkenin eğitim bakanları bir araya gelerek *Bologna Deklarasyon* imzalanmıştır, sonrasında ilan edilen sonuç bildirgesi ile Bologna süreci 2010 yılına kadar *Avrupa Yüksek Öğrenim Alanı (AYA, European Higher Area)* oluşturmayı hedefleyen bir reform hareketliliğini desteklemektedir. AYA'nın temel hedefleri arasında ülkelerin eğitim sistemlerini tek bir yükseköğretim sistemi çatısı altında toplamak, ülkeler arasındaki eğitim sistemlerinin çeşitliliğini muhafaza ederek bir denge kurmak ve işbirliği yapabilir hale getirebilecek reformların yapılmasına teşvik edici adımlar atılmasını sağlamaktır (YÖK, 2010). Bologna sürecinin temel hedefleri arasında, kolay “*anlaşılır ve birbirine de karışık karşılaştırılabilir Yükseköğretim diploma veya dereceleri oluşturmak, Yükseköğretim lisans ve yüksek lisans olmak üzere iki aşamalı eğitim sistemine geçmek, Avrupa Kredi transfer sistemi uygulamak (ECTS), öğrencilerin ve öğretim görevlilerin hareketliliğini sağlamak ve yaygınlaştırma, yükseköğretimde kalite güvence sistemleri oluşturmak*” sayılmaktadır (Eurdice, 2010a). Bologna deklarasyonunun yayınlanmasından sonra 2001'de bunu süreci daha net bir şekilde izlemek ve gelecek açısından önerileri ortaya koyulması amacıyla 2001'de Prag'da toplanan 32 ülkenin yükseköğretimden sorumlu bakanlar Bologna sürecine ek olarak bazı hedefler ortaya koymuştur. Bu hedefler arasında hem öğrencilerin hem de yükseköğretim kurumlarının sürece aktif bir şekilde katılımının sağlanması, AYA'nın daha cazip hale getirilmesi ve yaşam boyu öğrenim alışkanlığını dünya genelinde yaygınlaştırılması sayılmaktadır. 2003 yılında Berlin'de toplanan 33 ülkenin Yükseköğretim bakanları ise Bologna sürecine ek olarak *Avrupa araştırma alanı (ERA)* ile AYA arasında gerekli işbirliğini sağlamak ve doktora çalışmalarını desteklenmesi hedefleri ortaya koyulmuştur. 2005 yılında Norveç'in Bergen kentinde düzenlenen *Avrupa Eğitim Bakanları Konferansı*'nda ise 2007 yılına kadar Avrupa Birliğine üye ve aday olan ülkelerin belirlenen hedefler doğrultusunda yaptıkları uygulamaları tespit etmek amacıyla bir değerlendirme raporunun hazırlanmasına karar verilmiştir. 2009'da ise *Leuven Deklarasyonu* hazırlanmış, bu bildirge kapsamında 2009 - 2020 yılları arası *Avrupa Yükseköğretim Öncelikleri* 'nin tespit edilmesi, Avrupa ülkelerinden yükseköğretime eşit erişimin imkânının sağlanması, ülkeler arasında yaşam boyu öğrenme programlarının yaygınlaştırılması, öğrenci merkezli öğrenime ağırlık verilmesi, eğitimde araştırma çalışmalarının hızla sürdürülmesi, lisans,

yüksek lisans ve doktora programlarının hareketlilik ve şeffaflık ilkeleri doğrultusunda oluşturulması hedeflenmiştir (Sağlam, 2011: 97-99).

Avrupa Birliği son yıllarda dünya genelinde tek dil olarak egemenliğini sürdüren İngilizce 'nin bu egemenliğini reddetmiş ve çok kültürlü Avrupa yurttaşlarını yetiştirilmesi için gerekli çalışmalar yapmıştır. Dolayısıyla Avrupa Birliği yabancı dil eğitimi politikası kapsamında özellikle tek dil egemenliğinin son bulması için Avrupa yurttaşlarına, zorunlu olarak tabi oldukları eğitim süresi içerisinde kendi alanının dışında en az iki farklı dil öğrenimi için gerekli çalışmaların yapılmasını önermiştir. Özellikle Avrupa Birliği'nin yükseköğretim programlarına dahil ettiği *Sokrates Programı* dışında *Erasmus ve Lingua programlarını* üye ülkelerin eğitim sistemlerine dahil etmesini önermiştir. Yabancı dil alanında Avrupa Birliği tarafından yürütülen bir diğer Proje ise *CC-WISE (Cross Cultural Walk In the Streets Of Europe)*'dir. Bu proje kapsamında ise kültürlerarası ve disiplinler arası uygulanabilecek nitelikte olan eğitim modeli oluşturmak ve dünya genelinde yaymak, klasik eğitimin sisteminden modern eğitim teknolojilerine erişim imkânı arttırmak, bir toplumdaki vatandaşların eleştirel düşünmesine sağlayacak şekilde eğitim verilmesi ve toplumu şekillendiren karar verme süreçlerine katılımının artırılması hedeflenmektedir (Sağlam, 2005: 99).

Yükseköğretim programları kapsamında Avrupa Birliği tarafından gerçekleştirilen eğitim politikalarının somut örneklerinden bir tanesi olan *ECTS*, Avrupa Konseyi tarafından uygulamaya konulan kredi sistemi ile öğrencilerin yurt dışında aldıkları ve başarılı oldukları derslerin, bir yükseköğretim kurumundan diğerine transfer edilmesine olanak tanıyan bir sistemdir. Bologna Dekorasyonunda ifade edilen bir diğer nokta ise Avrupa Birliği öğretmenler için, eğitim sisteminde gerekli akreditasyonun sağlanmasıdır. Avrupa Birliği'nde serbest dolaşım için öğretmenlerin birtakım ortak niteliklere sahip olması, farklı kültürel ve coğrafya ortamlarda görev yapabilmeleri imkânlarına sahip olmalarını sağlayacak hareketlilik olanaklarının oluşturulması gerektiği belirtilmektedir. Öğretmenlerin mesleki alanlarda daha da yetkin bir hale gelebilmeleri için Avrupa Birliği kapsamında ilgili oldukları alanlarda gerekli eğitimleri alabilmeleri ve sürekli mesleki gelişimlerine katkıda bulunabilmeleri için kaliteli bir hizmet öncesi eğitimin verilmesi zorunluluğu üzerinde durulmuştur (Sağlam, 2005: 99).

Yaşam Boyu Öğrenme 1971 yılında Avrupa Konseyi tarafından, 1972 yılında UNESCO tarafından oluşturulan metinler aracılığıyla gündeme getirilen bir kavramdır (Gönlü, 2009: 339-352). Avrupa Birliği Komisyonu *Yaşam Boyu Öğrenme* ile ilgili birçok çalışma yapmıştır, 2000 yılında Avrupa Birliği Konseyi tarafından hazırlanan kabul edilen Yaşam Boyu Öğrenme ile Avrupa Birliği bireylerine öğrenme olanağı, onların insanı gelişimini destekleyen, toplumsal bütünleşmesine katkıda bulunacak, aktif vatandaşlık ön plana çıkaran ve bireylerin hem beceri hem de kapasitelerinin gelişimini olumlu yönde geliştirecek olan istihdamı olanaklarını artırmayı hedeflemektedir.

6.AB UYUM SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE EĞİTİM POLİTİKALARI

1995 yılında Avrupa Kimliği oluşturma, eğitimde fırsat eşitliği sağlama ve eğitimin yaşam boyu devam etmesi Avrupa Birliği eğitim politikaları oluşturulmaya başlanmıştır. Leonardo Da Vinci mesleki eğitime, Sokrates ise eğitimin her alanına yönelik olarak oluşturulan en önemli projelerdir. 1995- 1999 yılları arasında bu projelerin kapıları Türkiye'ye açık değildi. AB'nin doğuya doğru genişleme stratejisi ile birlikte 2000-2006 yılları arasında Türkiye'de bu projelere katılma hakkına kavuşmuştur. (Çakır,2010:130)

Avrupa Birliği tarafından her yıl Türkiye için hazırlanan yıllık ilerleme raporlarında, *Socrates Leonardo Da Vinci ve Gençlik Programları* doğrultusunda, Avrupa Birliği tarafından oluşturulan eğitim politikalarının izlenmesi açısından Türkiye'de bir *ajansının* kurulması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, Avrupa Birliğine üye olan ve birliğe aday durumda olan devletler arasında gerek işbirliğini geliştirmek gerekse uygulanan genel eğitim için *Sokrates Programı*, mesleki eğitim alanında *Leonardo Da Vinci* ve diğer eğitim alanları için *Gençlik Programlarına* Türkiye'nin aktif bir şekilde katılımının sağlanarak, Türkiye'deki eğitim kalitesi ve niteliğini yükseltilmesi hedeflenmiştir. Avrupa Komisyonu Eğitim ve Kültür Başkanlığı tarafından hazırlanan 2010 yılı Türkiye İlerleme

Raporu'nda, Türkiye'nin eğitim sisteminde okullaşma oranı giderek arttığı ve Lizbon Stratejisi'nde belirlenen amaçlara yönelik uygulamaların başarılı bir şekilde gerçekleştirildiği ifade edilmiştir (Europa, 2010a).

Avrupa Birliği, Lizbon Stratejisi'nde bilgi teknolojileri kapsamında Türkiye'de okulların bilimsel ve teknolojik araçlar ile donatılması gerektiği belirtilmiş, bu kapsamda pilot il olarak seçilen alanlarda İlköğretim ve ortaöğretim okullarına bilgisayar laboratuvarları kurularak, öğretmenlere gerekli eğitim verilmiş ve yazılımlar sağlanmıştır (Sağlam, 2011: 96).

MEB tarafında uyum sürecinde gerçekleştirilen projeler şunlardır (Çakır,2010:134-136):

1. *Eğitimde Fatih Projesi*: Eğitimin her aşamasında yer alan öğrencilerin, en iyi eğitimi alması, en kaliteli eğitim içeriklerini edinebilmesi amacıyla oluşturulan Fatih Projesi, teknolojinin eğitim sektöründe en yoğun kullanıldığı en büyük ve şuna kadar geline süreçte oluşturulan en kapsamlı projedir. Bu proje ile dersliklerde internet donanımının sağlanması, derslere ait e-içeriklerin sağlanması, öğretmenlerin bilgi teknolojilerine entegrasyonunu sağlayarak bütün öğretmen ve öğrencilere e-kitapların verilmesi, tablet bilgisayarların dağıtılması ile eğitimde teknoloji kullanımını arttırarak eğitimin niteliğinde küresel standartlara ulaşılma hedeflenmektedir. (<http://fatihprojesi.meb.gov.tr/proje-hakkinda/>)

2. *Okuyan Üreten Türkiye Projesi*: 2011 yılından itibaren MEB'in koordinasyonluğu altında başlatılan bu proje ile AB ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de hem okullaşma oranının hem de okulla devam süresinin artmasını sağlama hedeflenmektedir. Bu proje ile daha öncekilerden farklı olarak daha yeni ve geniş bir aşamaya geçilmiştir. KEP-I (Kız Çocuklarının Eğitimi Birinci Fazı) ile okullaşma oranının artmasını, KEP-II ile de özellikle kız çocuklarının okula devam süresinin artmasını hedeflenmektedir. Bu proje kapsamında okullarda kaydı bulunan fakat çeşitli nedenlerden ötürü okula devam edemeyen öğrencilerin okula devamını sağlamak için, öncelikle aileler, öğretmenler, yerel yöneticiler arasında işbirliğini sağlama amaçlanmaktadır. (<http://kizlarinegitimi.meb.gov.tr/>)

3. *Eğitim Bilişim Ağı (EBA)* : eğitimin geleceğe açılan kapısı olarak nitelendirilen bu proje, Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün her birey için ücretsiz olarak kullanım sunduğu, çevrimiçi bir sosyal eğitim platformu olarak değerlendirilmektedir. Bu proje kapsamında, bir araya gelen öğrenciler paylaşım ve öğrenme amacıyla Türkiye'nin dört bir yanındaki akranları ile bir araya gelerek ekip çalışması yapma fırsatını yakalamaktadır. Proje kapsamında yer alan e-içerikler, sözel, görsel, sayısal, işitsel olarak farklı şekillerde öğrencilere sunulmaktadır. Yani proje ile öğretmen merkezli eğitim sisteminden öğrenci merkezli bir sisteme geçiş sağlanmaktadır. Yani artık ezberci sistemden uzaklaşılarak, nitelikli kaynakları değerlendirerek araştıran, yorumlayan ve bilgiyi üretebilen bir öğrenci modeli oluşturulmaktadır. Bu proje sadece öğrenci stilini değiştirmekle kalmaz aynı zamanda, öğretmenlerin de ortak bir paydada buluşmasını sağlayarak mesleki gelişimlerinin artmasına katkıda bulunmaktadır. (<http://www.eba.gov.tr/hakkimizda>)

4. *Pictes Projesi*: Bu proje ile “Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu Projesi” ve MEB ile AB Türkiye Delegasyonu arasında imzalanmış olan “ Türkiye'deki Mülteciler İçin Mali Yardım Programı” kapsamında yapılan sözleşme ile Suriyeli çocukların Türk Eğitim Sistemine uyumlarının sağlanması için MEB faaliyetlerinin desteklenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca, Suriyeli öğrencilerin eğitime erişim imkânlarının arttırılması, öğrencilere sunulan eğitimde kalitesinin arttırılması ve son olarak hem eğitim kurumlarının hem de eğitimcilerin operasyonel kapasitelerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. (<https://pictes.meb.gov.tr/izleme/>)

5. *Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi (ETCEP)*: Bu proje ile hem eğitim sisteminde iyileştirmelerin sağlanması hem de okullardaki kız ve erkek öğrenciler arasında toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesini yerleştirme amaçlanmaktadır. Böylece eğitim sisteminde, eşitliğe ve toplumsal cinsiyete karşı duyarlı bir yaklaşım ortaya koyulmaktadır. Bu proje hem AB hem Türkiye Cumhuriyeti tarafından ortak olarak finanse edilerek, eğitim sektöründe yer alan akademik ve idari personelin toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılık kazandırmayı hedeflenmektedir. (<http://etcep.meb.gov.tr/etcep-nedir-detayi-14408466961216>)

6. *MEB ve AB işbirliğinde Okul Öncesi Eğitimi Güçlendirme Projesi*: MEB tarafından, UNICEF'in de 2010'da destek vermesi ile başlatılan bu proje ile MEB kurumları, yerel yönetimler, STK'lar ve kamu kurumlarındaki kapasitenin güçlendirilmesi, toplum temelli olarak oluşturulan modellerin ve ortaklıkların artırılması amacıyla, niteliksiz-dezavantajlı çocuklar ve aileleri için hem gündüz bakım evlerinin hem de okul öncesi eğitimin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. (<https://www.acev.org/meb-ve-ab-isbirliginde-okul-oncesi-egitimi-guclendirme-projesi/>)

7. *Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP)* ile ortaöğretim kurumlarında gerçekleştirilen mesleki-teknik eğitim sisteminin geliştirilmesi ve yaşam boyu öğrenme ilkelerinin yerleştirilmesi amaçlanmaktadır.

8. *Temel Eğitime Destek Projesi (TEDP)*'in ilk aşaması, eğitimin kalitesinin artırılması, eğitime erişim olanaklarının iyileştirilmesi, hem kız çocukları hem de kadınlar için yaygın ve örgün öğretimin ülke genelinde yaygınlaştırılması amacıyla hazırlanmıştır.

9. *Temel Eğitime Destek Projesi (TEDP)*'in ikinci aşaması ile eğitim kalitesinin küresel standartlara ulaştırılması ve eğitimin tüm dünyaya yayma amaçlanmıştır.

10. *Mesleki ve Teknik Eğitimin Modernizasyonu Projesi (MTEM)* ile hem çağdaş hem de etkin bir öğretmen eğitimi sisteminin yerleştirilmesi, geliştirilmesi kapasitenin artırılması amacıyla, meslek yüksekokulları, mesleki ve teknik eğitim fakülteleri, mesleki ve teknik eğitim vakıfları, kamu kurum ve kuruluşları arasında işbirliklerinin kurulmasını teşvik edilmesi amaçlanmıştır.

11. *Hayat Boyu Öğrenme Projesi* ile hayat boyu öğrenme ilkelerine uygun olarak, farklı yaş grubu ve eğitim düzeyine sahip olan insanları –özellikle kadınları- gelişen teknolojiye ve bunun sonucu olarak işgücü taleplerine cevap verebilecek şekilde yetiştirilmesini sağlama, nitelikli eğitime erişim seviyesini yükseltme amaçlanmıştır.

12. *Eğitim Çerçevesi Projesi* ile eğitimin kalite seviyesini küresel standartlara ulaştırma amacıyla Temel Eğitim Programının hedeflerinin gerçekleştirilmesine yönelik olarak ilköğretim okullarında bilişim –teknoloji sınıfları kurulmuştur.

13. AB tarafından IPA 2006 (Instrument Of Pre- Accession Assistance –Katılım Öncesi Mali Yardım) Programı ile finanse edilen, *İnsan Kaynaklarının Mesleki Eğitim Yoluyla Geliştirilmesi Projesi (İKMEP)* ile nitelikli işgücünün üst seviyelere çıkarılması, Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde küçük ve orta ölçekli olan işletmelerin gelişimini sağlama, rekabet edebilirliği teşvik etme amaçlanmaktadır. (<http://projeler.meb.gov.tr>)

14. *Milli Eğitim Bakanlığının Güçlendirilmesi Projesi (MEBGEP)* IPA 2006 kapsamında finanse edilmektedir. Bu proje ile eğitim sektöründe kurumsal idari etkinliklerin ve verimliliğin artırılması, MEB'in yürütme sisteminin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Lizbon hedeflerine yönelik olarak; Ulaştırma Bakanlığı tarafından, bilgi teknolojilerine yönelik olarak çeşitli projeler ortaya koyulmuştur. (www.ubak.gov.tr) .Temel eğitimin niteliğinin artırılması için bilgi teknolojilerinin eğitim kapsamında yer alması gerekmektedir. Okullarda bilgi teknoloji sınıfları kurulmuştur. MEB ve Ulaştırma Bakanlığı'nın işbirliği içerisinde Kamu İnternet Erişim Merkezleri için gerekli olan Halk Eğitim Merkezleri, Mesleki Eğitim Merkezi ve kütüphanelerde söz konusu bilişim teknolojileri kurulmaya başlanmıştır. İnternet altyapısı bakımından sıkıntılı okullara VSAT teknolojisi ile destek sağlanmıştır.Lizbon Stratejisi kapsamında yapılan yeniliklerden biri de okullarda Ulaştırma Bakanlığı'nın öncülüğünde Bilişim Teknolojileri Destekli Fen Laboratuvarları'nın kuruludur. Bu proje ile ülke genelinde fen bilimlerine olan eğilimin artırılması hedeflenmiştir. Yabancı dil eğitiminin artırılması Lizbon Stratejisi kapsamında yer alan bir diğer hedefdir. İngilizce eğitimi zorunlu olmamakla birlikte, öğrencilerin büyük bir kısmı İngilizce öğrenmeyi tercih etmektedir. Oysaki AB üye ülkelerde eğitim anadil dışında iki farklı yabancı dil ile gerçekleştirilmektedir. Türkiye'de yabancı dil eğitimi yalnızca, zorunlu eğitim sürecince verilmektedir (Çakır, 2010: 121).

11 Mart 2005 tarihli Yükseköğretim Kurulu kararı ile oluşturulan 2005-2006 öğretim yılı sonundan itibaren Türkiye'deki bütün Yükseköğretim kurumlarında ECTS sistemi uygulanması zorunlu bir sistem haline getirilmiştir. Bologna Deklarasyonu ile beraber ECTS, diploma ve dereceleri daha iyi anlaşılır hale getirilmesini sağlarken, aynı zamanda diploma eki, yükseköğretimde

kalite güvencesinin sağlanması öğrenci ve akademisyenlerin hareketlilik imkânlarının artırılması konularında da gerekli çalışmalar yapılmıştır. 2005 -2006 yılından itibaren diploma eki ile ilgili uygulamalara geçilmeye başlanmıştır. 2009 yılında hazırlanan Avrupa Birliği İlerleme Raporuna göre Türkiye'de, Bologna süreci ile birlikte, eğitim açısından kalite ve güvence sistemlerinin üst düzeye çıkarılması, yükseköğretime girme olanaklarının artırılması, 1998 yılından itibaren Mesleki ve Teknik Lise mezunlarına yönelik olarak uygulanan üniversiteye giriş ve yerleştirme sınavlarında katsayı sisteminin kaldırılması, önerilmiştir. Türkiye'de de akreditasyon amaçlı olarak öğretmen yetiştirmeye yönelik olarak milli bir komite kurulmuş, Öncelikle eğitim fakültelerinin akreditasyonun sağlanması için 1998-2002 yılları arasında pilot çalışmalar yapılmıştır (Sağlam, 2005: 99).

Avrupa Birliği Yaşam Boyu Öğrenme politikaları kapsamında Türkiye'de de yaşam boyu öğrenme anlayışı yerleştirilmeye çalışılmaktadır ve böylece yetişkin eğitiminde verilen önem giderek artmaktadır. Socrates programı kapsamına dâhil edilen yetişkin öğrenmesi bir başka ifadeyle *Grandving Programı* Türkiye'deki üniversiteler tarafından uygulamaya konulan projeler arasındadır. Üniversiteler tarafından Yaşam Boyu Öğrenme programına büyük bir önem verilmekte, *Sürekli Eğitim Merkezi, Yaşam Boyu Öğrenme Merkezi, Akademik Gelişim Birimleri, Kişisel Gelişim Birimleri* gibi farklı isimlerle sınırlandırılan merkezler aracılığıyla kurumlar hem kendi çalışanlarına hem de toplumun diğer kesiminde kalan kişileri yaşam boyu öğrenme programı kapsamında eğitmektedir.2009 Bologna süreci değerlendirme raporu incelendiği zaman Türkiye'de yaşam boyu öğrenmenin Yükseköğretim kurumları tarafından belirlenen 5 temel Hedef içerisinde (YÖK, 2011).

Türkiye Eğitim sisteminin 2009 yılı hedefleri kapsamında yer alan Avrupa Birliği uyum programı kapsamında *Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi* hazırlanmış ve bu eylem planı ile birlikte 2010- 2014 *MEB Stratejik Planı* Türkiye'nin geleceğine yön verecek belgeler olarak uygulamaya konulmuştur (Sağlam, 2011: 100).

7.TÜRKİYE'NİN EĞİTİM SİSTEMİNİN SORUNLARI

Çocuğun kişilik özelliklerini çok büyük bir bölümü okul öncesi ve ilköğretim çağında gelişim göstermektedir. Dolayısıyla çocukların anne babaların olan bağımlılıklarının azaltılması ve sonraki eğitim aşamalarının temellerinin bu aşamada atılması açısından okul öncesi ve ilköğretim zihinsel ve toplumsal yönden çocuğun gelişiminin sağlandığı önemli bir aşama olarak değerlendirilmektedir. Okul öncesi eğitim çocuğun ana dilinin geliştirildiği ve oyun yolu ile toplumsallaştırmaya başladığı dönemlerdir. Bu nedenle okul öncesi eğitim oldukça önem taşımaktadır (Gedikoğlu, 2005: 71).

Avrupa Birliği 1951 'den beri eğitim üzerinde durmuştur. İlk başlarda ekonomik bir birliktelik olarak görülen Avrupa topluluğu daha sonraki yıllarda eğitim ve kültür gibi konularda da ortak projeler geliştirmeye başlamıştır. Avrupa Birliği, 1990'lı yıllardan sonra komisyon kararlarıyla ve projeler yoluyla eğitime önem vermiş ve üye ülkelerden bu kararları hayata geçirmelerini tavsiye etmiştir. AB, eğitim konusunda ülkelerin eğitim programlarına direkt olarak müdahale etmemekle birlikte eğitime bir standart getirerek ideal bir eğitim ve öğretim sistemi oluşturmanın önünü açmaktadır(Çelebi, 2007: 61). Avrupa Birliği'nce (AB) hazırlanan ve birliğin amaçlarına hizmet edecek alanlarda üye ve aday ülkeler arasında işbirliğini geliştirmek amacıyla bazı etkinlikler oluşturulmuştur. Bu etkinlikler AB üye ve aday ülkeleri ile antlaşmalarına taraf diğer ülkelerin eğitimlerini geliştirmeyi ve standart düzeye ulaştırmayı hedef alan programlarıdır(Yılmaz,2019). Dolayısıyla Türkiye de, Avrupa Birliğine üyelik sürecinde ilk olarak 1997 yılından itibaren 8 yıllık eğitimin zorunlu hale getirilmesi, üye ülkeler arasındaki açığın kapatılması amacıyla atılan ilk adım olarak değerlendirilmektedir. Günümüzde ise 4+4+4 sisteminin uygulanması ile birlikte 12 yıllık eğitim süreci birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Özellikle öğretmenler nezdinde bu uygulama sıcak kabul görmemekle birlikte çokça eleştirilmiştir. Elpaçan (2014) tarafından yapılan bir araştırmaya göre yaklaşık öğretmenlerin 1/3 bu uygulamanın ideolojik sebeplerle gerçekleştiğini dolayısıyla daha iyi bir eğitim sistemine hizmet etmediğini düşünüyor. Yine öğretmenlerin yaklaşık yarısının 4+4+4 eğitim sistemine karşı olumsuz bir tutuma sahip olduğu görülmektedir. Türkiye'nin

nüfus artış hızının dünyanın birçok ülkesine göre daha hızlı olması bu konudaki yaşanan sıkıntıların da başka bir yönünü oluşturmaktadır. Farklı uzmanlar, çağdaş ve modern dünyanın yaşam koşullarının sunduğu gereksinimleri karşılayabilmek için nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi adına 4+4+ 4 sistemi gerekli görmektedir. Fakat bu konuda yapılan alt yapı çalışmalarının yetersiz olması birçok sıkıntının yaşanmasını da beraberinde getirmektedir. (Şadioğlu, 2013: 13). Bunun yanı sıra öğretmen aday

Türk eğitim sistemindeki ilköğretim aşamasında yaşanan sıkıntıların en önemli göstergeleri öğretmenlerin niteliğinin düşük ve sayısının yetersiz olması, derslik sayısının hem az olması hem de dersliklerin gerçek ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte olmaması, bina ve tesis eksikliklerinin bulunması, araç gereç ve laboratuvar ortamlarının yetersiz olmasıdır (Gedikoğlu, 2005: 72). Yapılan çalışmalar da ortaya koymuştur ki AB eğitim sistemi açısından Türkiye'nin farklılıklar taşıdığı ve kendi sistemini yeniden kontrol etmesi gerekmektedir(Maden,2004). Öğretmenin toplumsal ve ekonomik gelişmenin sağlanmasında en önemli öge olarak görüldüğü Avrupa Birliği ülkelerinde, daha nitelikli bir öğretmen eğitiminin gerçekleştirilmesi için, son 20-30 yılda öğretmen eğitiminde oldukça kapsamlı yapısal değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda AB ülkelerinin yapmış olduğu reformlar ve uyguladıkları öğretmen eğitim sistemlerinin incelenmesi ve ülkemizle karşılaştırılması gereklilik arz etmektedir(Sağlam ve Kürüm, 2005; Özer ve Alkan, 2017).

Ortaöğretimde temel amaç bireylerin yeteneklerin ortaya çıkarma, bunların geliştirilmesi ve mesleki eğitim seçiminde bireylere yol gösterici eğitimlerin verilmesidir. Fakat günümüzde ise hedefler istenildiği şekilde gerçekleştirilememektedir. Türkiye'de mesleki eğitime yönelik olarak verilen eğitimlerin başta imam hatip liseleri olmak üzere ticaret liseleri ve meslek liseleri tarafından verilmiş olması, bu liselerde bulunan materyallerin ve eğitim teknolojisinin yetersiz olması özellikle klasik yöntemlerle eğitim verme birçok soruna temel olmaktadır. Türkiye'de hem genel liseler hem de mesleki liseler öğrencilerin, aslında üniversite hazırlıklarını yapıldığı, dershaneye ek olarak gerekli çalışmaların yapıldığı mekânlar olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla üniversiteye giriş sistemi değişmediği sürece liselerin temel görevlerini yerine getiremeyeceği çok açık ve nettir (Şadioğlu, 2013: 14). Teknik, sosyal ve ekonomik alanlardaki sorunlarımızın çözümünde büyük gereksinim duyulan üretken ve çalışkan aynı zamanda nitelikli elemanların yetiştirilmesi için Meslek Yüksekokullarına, gelişen teknolojiler ve bilimin hızlı bir değişim içersinde olduğu küreselleşen dünya gerçeğini gözönünde bulundurarak, mesleki ve teknik eğitimin vazgeçilmez bir olgu olduğu kabulüyle gereken önem verilmelidir(Haner ve Akarsu,2018).

21 yüzyılın girildiğinde Türkiye'nin dünyanın birçok gelişmiş ülkesinden eğitim açısından geride kaldığı açık bir şekilde görülmektedir. Bu durum yükseköğretim açısından değerlendirmeye alındığı zaman en önemli nedenin, aslında istenilen kalitede eğitimin yükseköğretim kurumları tarafından sağlanamaması olduğu ifade edilebilmektedir. Eğer bir ülkenin dünya ülkeleri arasında önemli bir konum elde edebilme gibi bir amacı var ise yükseköğretim kurumlarının kalitesinin dünya ülkeleri arasındaki standartlara ulaşması gerekmektedir. Yükseköğretim kurumlarında görülen genel sıkıntılara bakıldığında, bireylerin toplum tarafından mali açıdan yeterince desteklememesi, birilerinin mesleki hayatlarına yönelik olarak hedefledikleri programlara yerleşmemesi nedeniyle iş kaygısı sonucu hiç istemedikleri alanlarda eğitim programlarına katılmak zorunda kalması, yaşanan sıkıntıların temelinde yer almaktadır (Gedikoğlu, 2005: 73).

Yükseköğretim aşaması ülkelerin hem kalkınması hem de gelişmesi için gerekli olan bilginin üretildiği hem de nitelikli insan kaynaklarının yetiştirildiği, çeşitli toplumsal ve ekonomik gelişmelerin değerlendirildiği, bilgi birikiminin genç nesillere aktarıldığı, çağdaş bilginin insanlığa kazandırıldığı ve bunların muhafaza edildiği, toplumsal refahın artmasına katkı sağlayan ve toplumsal değişim ilk olarak yaşandığı kurumlardır. Avrupa Birliği uyum süreci içinde yükseköğretim kurumlarının diğer eğitim kurumlarına nazaran daha fazla görevler üstlendiği ve sistem açısından en kolay uyumu sağlandığı mekânlar olarak değerlendirilmiştir.

Gedikoğlu (2005:74), Yükseköğrenim kademesinin yaşanan sıkıntılar şeklinde sıralanmıştır:

1. Yükseköğretim kurumlarında gerekli sayıda ve yeterli nitelikte öğretim elemanlarının bulunmaması
2. Modern eğitim standartları için gerekli olan altyapı sağlanmaması,
3. Devlet üniversitesi ve vakıf üniversitelerinin toplam sayısının 175'e ulaşmış olması, ancak bu üniversitelerde kitle halde eğitim öğretim yapılarak, eğitimin kalitesine önem verilmemesi
4. Üniversitelerin üstün nitelikli insanların yetiştirilmesine olanak sağlayan kütüphane ve laboratuvar ortamları açısından yetersiz olması. (Ancak 2005 yılından itibaren TÜBİTAK tarafından bilimsel araştırmaları kullanılmak üzere ciddi miktarda kaynak sağlanması sevindiricidir.)
5. 2017-2018 eğitim öğretim yılı için 2.332.421 kişinin sınava girmesi, ancak sınavlarda istenilen başarı oranlarına ulaşamaması nedeniyle binlerce kontenjanı boş kalması
6. Hem Avrupa Birliği ülkeleri arasında hem de gelişmiş ülkeler açısından vazgeçilmez birer değer olarak görülen akademik özgürlük ve kurumsal özerklik kavramlarının Türkiye'deki üniversitelerde tam olarak yerleşmemesi

2017-2018 eğitim dönemindeki eğitim politikaları incelendiği zaman genel olarak, eğitim sistemindeki sıkıntılar şu şekilde özetlenebilmektedir: (2017-2018 Eğitim yılı sonunda eğitimin Durumu/ Eğitimsen)

1. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından eğitimde dinsel değiştirmeyi temel alan politikaları daha ön plana çıkarılmıştır.
2. Eğitimde bilim ve pedagojik düşmanı olarak algılanan politikalar ve uygulamalar ve yaptırımlar büyük bir artış göstermiştir.
3. Eğitimin ilk aşaması olarak nitelendirilen okul öncesi eğitimde pedagojik açıdan sakıncalı olarak değerlendirilen dinsel eğitimin ağırlık kazanması ve Sıbyan mekteplerinin sayısının artması.
4. Milli Eğitim Bakanlığı'nın başta Diyanet İşleri Başkanlığı olmak üzere dini vakıf ve dernekler ile olan protokollerinin sayısının artması
5. 2017-2018 eğitim öğretim yılının dönem başından itibaren yeni müfredatın uygulamaya konulması, ancak bu müfredatın herhangi bir bilimsel değerlendirme ve pilot uygulama yapılmadan uygulanması
6. Eğitim sisteminin başından beri yapboz tahtası olarak nitelendirilen sınav sisteminin, öğrenci ve veliler tarafından tam olarak algılanmaması nedeniyle kafa karışıklığına yol açması
7. Yükseköğretim kapsamında, üniversitelere siyasi baskı yoluyla müdahale edilmesi ve üniversitelerin bölünmesine yönelik kararların alınması
8. İlköğretim aşamasında eğitimin niteliksiz eğitim hizmetinin sunulması, eğitimin özelleştirilmesi ve kalabalık sınıfların oluşturulması
9. İlköğretim ve ortaöğretim aşamasında öğrencilerin barınmak zorunda kaldıkları yerlerde taciz ve istismar oranlarının artması
10. Taşınmalı eğitim sisteminin tam olarak yerleştirilmemesi nedeniyle sıkıntı yaşanması
11. Altyapısı yetersiz olan okul sayısının artması
12. Okullarda öğretmenlere ve eğitimcilerle yönelik şiddet olaylarının artması
13. Öğretmen strateji belgesi doğrultusunda öğretmenlerin mesleki gelişimine yönelik olarak piyasacı müdahalelere giderek artması

2017-2018 eğitim öğretim yılı diğer dönemlere göre, eğitim sistemine ticarileştirme ve dinselleştirme işlemlerinin daha yoğun bir şekilde yaşandığı dönem olmuştur. Siyasi iktidarların özellikle eğitim alanında büyük ölçüde kendi siyasi çıkarları doğru da politikalar oluşturmaları ve değişiklikler yapması, öğrenciler, öğretmenler ve velileri başta olmak üzere büyük eğitim emekçilerini ciddi sıkıntılar içerisinde sokmuştur. Son 15 yıl içerisinde 6 kez sınav sisteminin değişmesi ile beraber Milli Eğitim Bakanlığı'nın istikrarlı eğitimi politikaları ve çözüme dayalı politikalar oluşturamadığı görülmektedir.

Sınav sisteminde yaşanan değişiklikler eğitim politikasının etki alanı içerisinde yer alan öğrenciler veliler ve öğretmenler açısından ciddi sorunlar yaratmıştır. AK Parti hükümetinin 16 yıllık iktidarlık süresi içerisinde eğitim politikaları her zaman yetersiz kalmış ve bu yetersizliği

gidermek yerine sistem değişikliğine gidilerek çözüm yolları aranmıştır. Son eğitim döneminde TEOG yerine getirilen ortaöğretime geçiş sistemi ile öğrenci ve veliler açısından büyük sıkıntılar doğurmuş, eğitim uzmanları tarafından yeni sistem üzerinde yöneltilen uyarı ve İtirazlar yok sayılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı sınavın kaldırılacağına yönelik açıklamalarda bulunurken bir süre sonra çeşitli açıklamalar yaparak yeni bir sınav sisteminde ortaya koyması ile eğitim politikalarını ne kadar tutarsız olduğu görülmektedir

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan 2 Haziran 2018’de sınava giren 1.200.000 öğrencinin yalnızca %10 yani 126.536 öğrencinin nitelikli olarak değerlendirilen 1367 okula yerleştiği, ancak bu okulların yarısından fazlasını İmam Hatip Lisesi, Meslek lisesinden oluştuğu görülmektedir. 2017-2018 eğitim öğretim döneminde kamusal eğitim takviye edilirken bir yandan da özel öğretim kamu kaynaklarıyla desteklenmeye devam etmiştir. Okul öncesi eğitimden üniversiteye kadar olan eğitimin her aşamasında öğrenci başına yapılan yıllık harcama 10.759 ‘dır. Türkiye, İlkokuldan üniversiteye kadar öğrenci başına yapılan yıllık harcama ise ortalama olarak 4259 dolarlık bir harcama ile Meksika (3073 dolar) ile birlikte öğrenci başına yapılan harcamaların en düşük olduğu iki ülkeden biri olmuştur. OECD tarafından hazırlanan raporda bir Avrupa’da ortaokul öğrencisi için gerçekleştirilen yıllık eğitim harcaması Türkiye’de gerçekleştirilen eğitim harcamasının yaklaşık 3 buçuk katına denk gelmektedir. 2017-2018 eğitim ve öğretim yılı için açıklanmayan örgün eğitim istatistikleri devlete ait olan ortaokul sayısının 4+4+4 sistemini uygulamaya başladıktan sonra azaldığı, ancak okul öncesi eğitim veren kurumların sayısının arttığını göstermektedir. Hem AK Parti’nin hem de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gösterilen üstün çabalarla, 2017-2018 eğitim öğretim yılında özel öğretim ayıran tüm zamanlara nazaran en büyük orana sahip olmuş, okul öncesi özel eğitimin payı %16,5, ilkökulda özel öğretim payı%4,7, ortaokulda özel öğretim payı ise %5,8 ve ortaöğretimde özel öğretim payı %12,2 ‘ye ulaşmıştır (OECD Bir Bakışta Eğitim).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan faaliyet raporuna göre ise kamusal eğitim ile ilgili büyük ölçüde artışa ulaşamazken özel öğretim payının artırılması ile hedeflerin büyük ölçüde gerçekleştirildiği görülmektedir. Özel öğretim payının artması sonucunda 2017-2018 öğretim yılı içerisinde özel İlkokullarda okuyan öğrenci sayısının 4+4+4 sistemi ile birlikte ilkökulda öğrenci sayısı %162 artış gerçekleştirerek 271.321, özel ortaokul öğrenci sayısı ise %96 bir artışla 321.313 ve özel liselerde ise%249 artış ile 547.445 öğrenciye ulaşılmıştır. Dolayısıyla özel öğretim de AK Parti iktidarı döneminde tüm zamanların rekoru kırılmaya başlanmıştır (MEB İdare Faaliyet Raporu).

2017-2018 eğitim öğretim döneminde İmam Hatip okullarına yönelik olarak gerçekleştirilen ayrımcı uygulamalar hızlı bir şekilde devam etmiştir. Eğitim sistemi artık dini kurallara ve referanslara göre yeniden bir şekil almaya başlarken 4+4+4 uygulaması ile birlikte dini eğitim kurumları olarak bilinen İmam Hatip ortaokullarının yaygınlaşması tartışması yeniden gündeme gelmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı devlet okulları tüm ihtiyaçlarını karşılayacak kadar ödenek ayırmayarak, gerekli ihtiyaçların karşılanması için velilerden destek beklerken, imam hatip okulları için söz konusu ihtiyaçların karşılanması amacıyla büyük bir pay ayırmaktadır. Devlet okulları karşısında özel okullara her fırsatta ayrıcalığı sürdürürken, aynı ayrıcalığı imam hatip okulları içerisinde devam ettirmekte, bu okulların fiziki ve teknik alt yapı bakımından en donanımlı okullar olması için gayret göstermektedir (2017-2018 Eğitim Öğretim Yılı Sonunda Eğitimin Durumu Eğitimsen). Bunun yanı sıra eğitimde yapılacak yeni düzenlemeler ile, reformlar, başta siyasi partiler olmak üzere, eğitimciler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, medya vb. tüm toplum kesimleri tarafından yeterince tartışıldıktan sonra olabildiğince geniş bir mutabakat ile yapılmalıdır. İlkokula başlama yaşı konusunda sınıf öğretmenlerinin görüşleri dikkate alınmalıdır(Kılıç, 2014,S.20).

2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde Açık Öğretim Lisesi’ne kayıt yapan öğrenci sayısı 6 kat artmıştır. Eğitim sistemimizin temel sorunlarından bir tanesi de öğrencilerin çeşitli sebeplerden dolayı örgün eğitim dışında tutulmasıdır. Örgün öğretim dışında tutulan öğrenci sayısı, 2017-2018 yılında da devam etmiş, 2003-2004 eğitim öğretim yılındaki Açık Öğretim Lisesi sayısı yalnızca

267.235 iken, 2017-2018 yılında yaklaşık 6 kat bir artış ile 1.554.938 olmuştur (2017-2018 Eğitim Öğretim Yılı Sonunda Eğitimin Durumu Eğitimsen).

İlk kez 1989- 1990 yılları arasında Türkiye'de uygulamayı koyulan taşınmalı eğitim ile sadece 2 ilde 305 okul öğrencisi yakın okullarda eğitim almaya başlamıştır. 2017-2018 eğitim öğretim yılında ise 91. 262 özel öğretim öğrencisi, 757.714 ilkökul öğrencisi ve ortaokul öğrencisi, 472.262 ortaöğretim öğrencisi olmak üzere toplamda 1. 312.328 öğrenci taşınmalı eğitimle yakın okullarda eğitim alma imkânına sahip olmuştur. Böylece artan bu rakamlar kapsamında 1700 köy okulu kapanmıştır. Her ne kadar öğrencilerin aileleriyle birlikte ikamet ettikleri yerleşim alanlarından uzak okullara götürülmesi ve orada yemek gibi benzer ihtiyaçlarının karşılanması cazip olarak değerlendirilmiş olsa da taşınmalı eğitim sistemi genellikle, uzun yollar kat etmek durumunda kalan öğrencilerin yorgun bir şekilde dönmesi, yollarda meydana gelebilecek trafik kaza riskinin olması ve bu öğrencilerin eğitim gördüğü okullardaki sınıflarda öğrenci mevcudunun giderek artması nedeniyle bütün cazibesini yitirmeye başlamıştır (2017-2018 Eğitim Öğretim Yılı Sonunda Eğitimin Durumu /Eğitimsen). Yapılan araştırmalara göre de taşınmalı eğitim çocuklarda bir takım davranış sorunları ve duygusal problemler meydana getirdiği görülmüştür. Öğrencilerin en fazla sorun yaşadığı konular arkadaş ilişkilerinde görülmüştür. Öğrenciler tartışma, küsme ve alay etme gibi davranışları sonrasında sorunlar yaşamış ve rehberlik servisinden yardım almışlardır. İletişim problemleri yaşayan öğrencilerin genellikle içe kapanık ve utangaç oldukları görülmüştür(Sezer, Çırak ve Yıldırım, 2018).

2017-2018 eğitim öğretim yılında yine eğitimde performans ve angarya çalışmaları görülmüştür. Bir yandan eğitimde ve yükseköğretimde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen en yüksek dayatmalar yaşanırken, diğer yandan ise eğitimde performans değerlendirme sistemlerinin adı altında, esnek güvencesiz ve angarya iş oluşturma amacıyla hareket edilmiştir. Kamusal hizmet olan nitelendirilen eğitimin oldukça hızlı bir şekilde özelleştirme süreci içerisinde gidildiği ve ticari bir nitelik kazanmaya başladığı görülmektedir. Özellikle öğretmenlik mesleği siyasi iktidarlar tarafından ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açık bir hedef olarak görülmekte eğitim artık rekabet, verimlilik, kalite gibi özel sektöre ait temel unsurlarla yeniden tanımlanmaya başlamaktadır (2017-2018 Eğitim Öğretim Yılı Sonunda Eğitimin Durumu /Eğitimsen).

Öğretmenlik mesleği açısından değerlendirildiğinde ise eğitim süreçleri, bu öğretmenlerin atanma sorunları, çalışma koşulları, iş güvencesi gibi birçok alanda yaşanan kaygılar ve yetersiz maaş durumu öğretmenleri daha da itibarsız bir hale getirmeye başlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygulamaya koymak istenen performans sistemi ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın asıl niyetin üzüm yemek değil bağcıyı dövmek olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Sözleşmeli öğretmenlik uygulamalarının giderek artması, ücretli öğretmen uygulamasının yaygınlaşması ve siyasi iktidarın müdahaleleri doğrultusunda sürekli geliştirilen bir eğitim sistemi giderek normalleştirilmeye çalışılmaktadır. Anayasada ifade edilmesine rağmen birçok sektörde ve kamu kurumlarına görüldüğü gibi eğitim sektöründe de angarya çalışmaların giderek yaygınlaştığı görülmektedir. Örneğin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından pilot iller oluşturularak İlkokullarda yetiştirme programı kapsamında gerçekleştirilen resen görevlendirmeler, çeşitli kurslar, projeler ve protokol etkinliklerine bağlı çalışmalara katılım zorunlu hale getirilmiş, ev ziyaretleri, öğrenciler için eğitim koçluğu, birden fazla nöbet tutmak zorunda bırakılma, öğrenci servislerinin kontrolü ve öğrenci nezaret edilmesi gibi doğrudan öğretmenlik mesleği kapsamı içerisinde yer almayan işlevler çok sayıda angarya iş olarak nitelendirilmektedir ve bu durum öğretmenler asıl işlevlerini yerine getirmelerini engellemektedir (2017-2018 Eğitim Öğretim Yılı Sonunda Eğitimin Durumu Eğitimsen). Geleceğin eğitimi, bilişim ve kitle iletişim teknolojilerine dayalı, formatlanmış katı kurallardan arınmış, öğretmenin danışmanlık rolünü öne çıkaran bir görünüm sunmaktadır. Türkiye'nin bu görünümün dışında kalmaması için, çağdaş öğretim teknolojilerinin hızla sisteme uyarlanarak, yaygınlaştırılması sağlanmalıdır(Uluğ, 1998).

Eğitimde güvencesiz istihdam ve ataması yapılmayan öğretmen sorunu bu dönemde de giderek yaygın bir hale gelmektedir. Özellikle 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında öğretmen atamalarında

mülakat sisteminin belirlenmiş olması ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın bundan sonraki dönemlerden itibaren istihdama sözleşmeli olarak yapılacağına açıklamasıyla beraber, öğretmen atamalarının ve istihdamının bunu çok açık ve net bir şekilde güvensizleştirmeye çalışıldığına bir kanıtı olarak değerlendirilmektedir. Öğretmenlerin etnik kimliği, mezhebi, inancı veya iktidara yönelik olarak sahip oldukları muhalif görüşler sebebiyle sözlü sınav ve güvenlik soruşturmaları aşamalarından doğurgan eğlenmeleri, öğretmenlerin hükümet memuru olmasının önündeki en büyük engel olarak değerlendirilmektedir. Siyasi iktidar tarafından uzun süredir kamu istihdamında benimsenmiş olan sözleşmeli istihdam uygulamaları, uzun süredir kamu güvenlik soruşturması adı altında gerçekleştirilen siyasi fişlemeler, özellikle farklı kimlik ve mezheplere yönelik olarak benimsenen ayrıcalıklı tutumların devam ettirilmesi halinde yapan öğretmen atamalarının değil de iktidara sadakate yapıldığını somut göstergeleri olarak değerlendirmektedir. Ücretle çalışan öğretmen sayısı, 2017 verilerine göre 81 ilde toplam 63.829, olmakta bu öğretmenlerin 27.409'u eğitim fakültesi mezunu iken, 27.936 'sı lise mezunu, 8.484 ise ön lisans mezunudur. Ataması yapılmayan yaklaşık yarım milyona ulaşan eğitim fakültesi öğretmen mezunu var iken 2017 yılında farklı alanlardan örneğin, hayvan yetiştiriciliği, bağcılık, ziraat ve benzeri bölümlerden mezun olan kişiler öğretmen olarak atanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre öğretmen açığının 109.000 olduğu ve ataması yapılmayan öğretmen sayısının 484000'dir. Eğitimde bu kadar büyük bir oranda açık bulunmasına rağmen KPDS'ye giren her 100 öğretmenden ortalama 17 öğretmen ataması yapılırken geriye kalan 83 öğretmenden işsiz olan ve tekrar sınava çalışmak zorunda kalan kesimi oluşturduğu ifade edilmektedir. Bu ise beraberinde intiharla ve iş cinayetleri ile hayatını kaybeden öğretmen gerçekleri haline gelen, aynı zamanda ataması yapılmayan öğretmenlerin sermaye tarafından çok ucuz işgücü olarak kullanılmasını somut göstergesi olmuştur (2017-2018 Eğitim Öğretim Yılı Sonunda Eğitimin Durumu Eğitimsen).

8.SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde AB eğitimi bir girdi çıktı süreci olarak değerlendirmektedir. AB'nin eğitim sürecinden temel beklentisi, çıktı, hizmet ve mal üretimini gerçekleştirecek olan bireylerin, üretim süreçlerine donanımlı bir şekilde katılmaları, kendilerini geliştirmeleri ve yeniliklere ayak uydurmalarıdır. Bu durum AB, siyasi ve ekonomik alanda dünyada lider sayılabilecek bir örgüt olmakla birlikte, dünya ekonomileriyle rekabet edebilme gücünü sürekli olarak artırma hedefiyle, hareket ettiği için eğitim sektörüne ayrı bir önem vermektedir. Eğitim kavramı AB tarafından ilk dönemlerde yalnızca hizmet içi eğitim boyutuyla değerlendirilirken, 1980'li yıllardan itibaren yeni boyutlar dikkate alınmaya başlanarak buna yönelik programlar oluşturulmuştur. 1999 Maastricht Anlaşması ile daha önce oluşturulan programlar Sokrates ve Leonardo da Vinci programları altında toplanmıştır. 2009 yılında yürürlüğe konulan Lizbon Stratejisi ile Avrupa Birliği artık, yüksek bilgi ve teknoloji ile hareket eden bir organizasyon haline gelmiş, kaliteli eğitim hedefleri için artık kırmızı çizgiler oluşturulmaya başlanmıştır. Türkiye'nin 2005 yılından itibaren başlayan tam üyelik süreci ve sonrasında AB eğitim politikalarına uyumlu bir şekilde belirlenen hedefler ve uygulamalar için hazırlanan ilerleme raporlarında olumlu göstergeler ağırlıktadır. Ab müzakere sürecinde eğitim konusunda Türkiye'nin yeni söylemlere ve bakış açlarına yöneldiğini söylemek mümkündür.

Günümüzde Türkiye'de uygulanmakta olan eğitim sistemi merkezîyetçi eğilim altında, olduğu rekabetçi ve sınav merkezli eğitim politikaları doğrultusunda sorun yumağı haline geldiği görülmektedir. Okul öncesi eğitimden yükseköğretim aşamasına kadar olan eğitimin her aşamasında eğitimin temel işlevinin yetersiz olduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye'de eğitim politikaları açısından oldukça kapsamlı bir şekilde tasarlanan reformlar gerekli görülmektedir. Eğitimde reformlar yapılırken, halkın eğitime olan talebinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. AB belli bir vizyona sahip olan, bütünleşme projesi olarak değerlendirilebilir. Böyle bir vizyon içinde yer almak isteyen Türkiye'nin bir takım adımlar atma zorunluluğu bulunmaktadır. Türkiye'de eğitim sisteminin, okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar olan tüm eğitim aşamalarının gerçek sistem niteliğine kavuşturulması gerekmektedir. AB giriş sürecinde, iktisadi dönüşümün yıkıcı bir etki yaratacağı göz önünde bulundurulurken işsizlik

oranların artacağı, bunun için de orta yaş işsizliğin ilerlemesini durdurmak için özellikle mesleki eğitime ağırlık verilmesi gerekmektedir. Sokrates, Grundving, Comenius, Lingua ve Minevra gibi programlardan işbirliğini ve eğitimin kalitesini arttırmak amacıyla yararlanılmalıdır.

İçinde bulunduğumuz eğitim döneminde, eğitimdeki eksiklikler ve yetersizlikler göz önünde bulundurulduğunda, eğitim sisteminin çok ciddi sıkıntılar içinde olduğu görülmektedir. Hem bu sorunların aşılması hem AB eğitim politikaları doğrultusunda hareket edilebilmesi için Türki eğitim sisteminin her aşamasında kalitenin oluşturulması ve bu amaçla yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Türkiye’de eğitim sektöründe, öncelikle ulusal eğitim politikaları ve bu politikaların kaynağını oluşturan eğitim felsefesi yeniden ele alınmalıdır. Modern, küresel standartlara uygun, mevcut sorunlara çözüm olabilecek nitelikte politikalar oluşturulmalıdır. Eğitim politikaları oluşturulurken, parti –üstü bir anlayışın benimsenmesi gerekmektedir. Yani eğitim politikaları siyasetten uzak olmalıdır. Eğitim sisteminin temel amacı, esnek ve hoşgörülü olan, insan haklarına saygılı, demokrasiyi temel alan, evrensel nitelikte kültürü benimseyen insanın yetiştirilmesi olmalıdır.

Eğitim alanında önemli gelişmelerin sağlanabilmesi için, her aşamada kaliteye odaklanarak, ezber sisteminden sıyrılarak etkili ve kalıcı bir öğrenme için, probleme dayalı öğrenme, işlevsel nitelikte olan çağdaş öğrenme ve son olarak öğretme uygulamalarına yer verilmelidir. Yükseköğretim kurumları tarafından yapılan sınav sistemi gözden geçirilerek, yaşam boyu öğrenme alışkanlığını kazanmış, topluma ve etik değerlere karşı saygıyı ön planda tutan, bireyler yetiştirmeyi amaçlamalıdır. Başarılı olan öğrencilerin, üniversiteye sınavsız bir şekilde girişi sağlayacak düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Âdem, M.,(1986) "Milli Politikası Nasıl ve Kimlerce Oluşturulmaktadır?" Eğitim ve Bilim, Sayı: 62,Ankara: TED, s. 4-6
- Akdoğan, A. A. (2011). "Türkiye’de Kamu Politikası Disiplininin Tarihsel İzleri". iç. F. Kartal. Türkiye’de Kamu Yönetimi ve Kamu Politikaları. TODAİE: 75-99.
- Anderson, J. E. (1994). Public Policymaking – An Introduction, Houghton Mifflin Company, Boston, s. 5
- Belyaeva, N. (2012). "Analysts: 'Consultants' or 'Independent Policy Actors'", Politicka Misao, 48(5):125-140
- Bursalıoğlu, Z. (1987) . Okul Yönetim inde Yeni Yapı ve Davranış. Yedinci bası. AÜ. EBF Yayım, s. 100
- Çakır, E. (2010), Avrupa Birliği’nin Eğitim Politikası Ve Tam Üyelik Müzakereleri Çerçevesinde Türkiye’nin Uyum, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek lisans Tezi, Kocaeli.
- Çelebi, N. (2007). Avrupa Birliği Eğitim Programlarının Tarihçesi ve Türkiye’nin Uyum Süreci, Avrupa Araştırmaları Dergisi, C:15/2, s.59-89.
- Çevik, H.H. (2003). “Modern Devlette Kamu Politikası Oluşturma: Kavramlar, Aktörler, Karar Verme, Kamu Politikası Süreci ve Türkiye Analizi”, Asım Balcı (ed.) Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar (içinde), Seçkin Yayınları, Ankara, s.141-142.
- Dye, T (1981) Understanding Public Policy. Fourth ed.Prentice Hall: Englewood Cliffs, NJ.
- Demirel, Ö. ve Kaya, Z. (2002), Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara: Pegama Yayıncılık.
- Elpaçan, C.(2014). İlkokul ve Ortaokul Öğretmen ve Yöneticilerinin 4+4+4 Eğitim Sistemine İlişkin Görüşleri (Siirt İli Örneği), Ekev Akademi Dergisi, Y.18/s:58, s.505-522.
- EUROPA, (2010) . The history of the European Union. Web: http://europa.eu/abouteu/eu_history/index_en.htm. 18 Eylül 2018 tarihinde alınmıştır
- Eurydice, (2010a). Focus on higher education in Europe 2010: The impact of the Bologna process.Web: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents /thematic_reports/122EN.pdf. 18 Eylül 2018 tarihinde alınmıştır.
- Fidan N., Okulda Öğrenme ve Öğretme, Ankara: Alkim yay., 1985, s. 4

- Gedikoğlu T. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, Haziran 2005, ss. 66-80.
- Günlü, R. (2009). Yetişkinlerde Meslek Eğitimi. A. Yıldız ve M. Uysal. (Derleyenler): Yetişkin Eğitimi (s. 339-352). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Gültekin, M. Ve Anagün, Ş.S. (2006). Avrupa Birliği'nin eğitimde kaliteyi belirleyici alan göstergeleri açısından Türk eğitim sisteminin durumu. Sosyal Bilimler Dergisi, 2, 145-170
- Kılıç, D. (2014). Sınıf Öğretmenlerinin 4+4+4 Eğitim Sistemi Hakkındaki Tutumlarının İncelenmesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.18 (3): S.11-21
- Haner, B., ve Akarsu, V. (2018). Meslek Yüksekokullarında Mesleki Eğitim Sorunları Ve Çözüm Önerileri, Ankara Üniversitesi, Mesleki Bilimler Dergisi.
- Maden, S. S. (2014). Türkiye'deki Öğretmen Eğitiminin Almanya'nın Kuzey Ren Vestfalya Eyaletindeki ve Kimi Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerin Öğretmen Yetiştirme Süreçleri İle Karşılaştırılması Trakya Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi, C.16/1,S. 67-86.
- OECD Raporu, 1990. s, 63.
- Özer, B. ve Alkan, S. (2017). AB ve Türkiye Öğretmen Yetiştirme Programlarının Karşılaştırılması ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi, Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi, C.1/1, S.62-995.
- Sağlam ,M., Özudoğru,F.ve Çıray F.(2011), "Avrupa Birliği Eğitim Politikaları ve Türk Eğitim Sistemi'ne Etkileri",Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. Aralık 2011, Cilt:VIII, Sayı:I, 87 109 <http://efdergi.yyu.edu.tr>
- Sağlam, M. ve Kürüm, D. (2005). Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Öğretmen Eğitiminde Yapısal Düzenlemeler ve öğretmen adaylarının Seçimi. TC Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı.
- Sezer, Ö., Çırak, Y. Ve Yıldırım, O. (2018). Yatılı ve Taşımali Eğitim Veren Bir Okuldaki Öğrenci Sorunları ve Sunulan Okul Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri, Okul Psikolojik Danışmanlığı Derg, C. 1(1), S.1-30
- Şadioğlu, N.Ç. Avrupa Birliği Müzakere Sürecinde Türk Eğitim Ve Kültür Sisteminin Literatür Açısından Değerlendirilmesi, Akademik Bakış Dergisi, Sayı:37, Temmuz – Ağustos 2013, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, S.1-20
- Şahin, Ç. ve Sever, R. (2005). Hayat Bilgisi dersi genel amaçlarının Avrupa Birliği eğitim politikalarına uyum düzeyi. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 11, 65-85.
- Tyler, R. W., Eğitimde Program Geliştirme, çev. Selahattin Ertürk, İstanbul: Yelken Tepe Yayınları, 1988, s. 11. 2, <http://www.ubak.gov.tr/>, 15/09/2018
- Uluğ, F. (1998). Eğitim Sisteminde Değişime, Yapısal Uyum Sorunları, Eğitim Yönetimi. C.14, S. 153-166
- Yıldız, M., Sobacı, M. Z. (2013). "Kamu Politikası ve Kamu Politikası Analizi", iç. Yıldız, M. (ed) ve Sobacı, M. z. (ed). Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama. Ankara: Adres Yayınları: 16-42
- Yıldız, M. (2011). "Kamu Politikası", Türkiye Bilimler Akademisi Açık Ders Malzemeleri, Erişim Tarihi: 29.10.2013, <http://www.acikders.org.tr/course/view.php?id=66>
- Yılmaz, E. (2019). Özel Eğitim Okullarına Avrupa Birliği Projelerinin Katkısının Yönetici ve Öğretmen Görüşleriyle Değerlendirilmesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C:52/1, s.29-50.
- YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu) Web: <http://bologna.yok.gov.tr/index.php>. (2011) Erişim Tarihi: 15/08/2018
- 2017-2018 Eğitim –Öğretim Yılı Sonunda Eğitimin Durumu Raporu, Eğitim Sen,7 Haziran 2018 Ankara, <http://egitimsen.org.tr/2017-2018-egitim-ogretim-yili-sonunda-egitimin-durumu-raporunu-acikladik/> Erişim Tarihi: 15/08/2018
- Türkiye-Ülke Notları-Bir Bakışta Eğitim 2017: OECD Göstergeleri, Erişim Tarihi: 15/08/2018, <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/EAG2017CN-Turkey-Turkish.pdf> erişim tarihi: 15/08/2018
- MEB, (2017). İDARE FAALİYET RAPORU, [tps://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_02/28093718_Faaliyet_Raporu_yayYn_280220_18_1707.pdf](https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_02/28093718_Faaliyet_Raporu_yayYn_280220_18_1707.pdf) erişim tarihi: 15/08/2018